

družbenih vprašanjih. Nežmah analizira primere iz Slovenskega naroda, Slovenskega doma in Slovenskega poročevalca ter samozavestno zatrjuje, »da je bila gledališka kritika edini avtorski žanr, v katerem je zaznati primere kontinuirane avtonomije pisanja, ne glede na obliko politične vladavine, na si bo to avstro-ogrska monarhija, nacistična okupacija ali pa komunistični režim« (str. 392).

V svoji tretji znanstveni monografiji Bernard Nežmah ne uspeva premoščati konceptualnih zagat, ki jih s seboj prinašajo zgodovinska študija novinarstva na eni strani in z njo povezane metodološke ovire totalnega zgodovinopisja po vzoru Fernanda Braudela, na katerega se avtor sklicuje. Tako Časopisna zgodovina novinarstva: na Slovenskem med letoma 1797–1989 predstavlja poskus naslavljanja nekaterih pomembnih vprašanj zgodovine novinarstva, odnosa med novinarstvom in oblastjo ter vloge novinarstva v življenju ljudi, vendar zaradi konceptualne površinskiosti in metodološke nejasnosti kot celota ne ponuja »izčrpane analize«, kot obljublja na zadnji strani, temveč predvsem »podatkovno razkošno sliko« in »pogosto pikantne in poantirane detajle«, ki samo s specifičnim publicističnim stilom brez analitične globine in natančnosti ne more zadovoljiti zahtevnega bralca na področjih komunikacijskih, medijskih in novinarskih študij.

Nina Perger

**Maca Jogan: Sociologija in seksizem.
Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, 2014.
324 strani, (ISBN 978-961-235-680-4), 23 evrov**

Delo Sociologija in seksizem vključuje izbor že objavljenih del, ki so nastala v desetletjih avtoričinega raziskovanja. Gre torej za »reciklažni izdelek« (str. IX), ki obravnava pomembna področja družbenega življenja z vidika spolne neenakosti. Avtorica se pri tem osredotoča na polje produkcije socioloških teorij in njihovih vlog pri podajanju legitimizacije družbeni realnosti, polje političnega (s spolno neenakostjo v diplomaciji) s fokusom na politični podprezentiranosti žensk, družine (z obravnavo teme porodniškega dopusta), sfere plačanega dela (z obravnavo spolnega nadlegovanja na delovnem mestu, ekonomske nadeksplotiranosti ženske) in znanosti (v kontekstu možnosti znanstvenega vključevanja žensk in seksizma v intelektualni produkciji) ter religije kot opija ljudstva s fokusom na katoliški cerkvi in njeni vlogi pri produciranju podrejenosti ženske s produkcijo ideje o njeni družinski družbenosti. Pri tem pa avtorica kritično pretrese prispevek drugega vatikanskega koncila, ki sicer obravnava »znamenja časa«, ne predstavlja pa radikalne diskontinuitete na relaciji s starejšimi dokumenti katoliške cerkve. Avtorica na začetku dela opozori na pomembno vlogo sociologije pri ne le odsevanju, temveč tudi pri konstruiranju družbene realnosti, podeljevanju legitimitete in avri »koristnosti« obstoječemu družbenemu redu. Na drugi strani pa hkrati opozori in izpostavi njeno potrebno kritično obravnavo in vlogo pri dekonstrukciji usidranih konceptualizacij, »pustite-kot-je-ideologij« (str. 46). Pri tem se avtorica fokusira na sociološke obravnave obstoječe spolne neenakosti. Skozi delo lahko spremljamo razvoj sociologije od sociologije kot (ene izmed) moške vednosti do sociologije, ki je spolno ozaveščena in presega konceptualizacijo individuuma kot spolno nevtralnega, abstraktnega. V kontekstu sociologije kot moške vednosti avtorica kritično obravnava Durkheimovo funkcionalistično teorijo, ki se ob naslonitvi na dojetje družbenih dejstev kot stvari, ki obstajajo same po sebi in so zunaj zgodovinske določenosti, osredotoča na reprodukcijo obstoječega družbenega reda v imenu »koristnosti« in funkcionalnosti, ter Parsonsov prispevek k reproduciranju hierarhije med spoloma.

V nadaljevanju »spolno ozaveščeno« sociološko obravnavo prenese tudi na druga področja družbenega življenja, pri tem pa je v ozadju neprenehoma prisotna tiha teza naturaliziranosti spolov. Avtorica namreč pogosto kritično obravnava le obstoječo spolno neenakost, kritično os uperi predvsem na spolno specifične lastnosti, ki se pripisujejo uspoljenim subjektom, medtem ko na mestu naturalizirane konceptualizacije spola tovrstna kritična analiza umanjka. Avtorica se torej zaplete v tiste naturalizirane nocije spola, ki skozi specifično in poenostavljeno branje telesnih materialnosti, spolno neenakost podpirajo in utemeljujejo »sprejem (empirično povsem očitne in z biološkega vidika nujne) predpostavke o dvospolnosti pripadnikov družbe, je prvi nujni pogoj, ki omogoča spoznavni zasuk /.../ pri proučevanju (je treba) upoštevati ključno značilnost dvospolnosti« (str. 107), pri tem pa je razviden podeljen primat biološkemu spolu. Kritična analiza se namreč osredotoča zgolj na raven družbenega spola, prisotna je dekonstrukcija ideje, da se družbeni spol izpeljuje iz »biološkega«, zmanjka pa kritika na podlagi dejstva, da je tudi biološki spol družbeno proizveden. Biologizirano branje telesa, ki se zameji (in zamejuje) v izključujoče kategorije moškega ali ženskega spola na temelju poenostavljenih kriterijev in meril telesnih materialnosti, je namreč – tako kot nocija družbenega spola – družbeno proizvedeno. Umanjka torej sočasna dekonstrukcija navezave »biološki« spol – družbeni spol, saj se analiza spolne neenakost fokusira le na zadnji element. Taka uporaba konceptov spola je sicer smiselna z vidika analize obstoječe spolne neenakosti do te mere, ko (še) služi za natančen prikaz v androcentrični kulturi podrejenega ženskega spola. Pri tem je namreč treba upoštevati tudi dejstvo, da je individuum z vidika družbenih struktur vedno postavljen na eno ali drugo pozicijo spola, s katere oziroma na katero se izvajajo realni učinki delovanja »uspoljenega naslavljanja« družbenih institucij na relaciji s subjektom, kar pa *popolne* odsotnosti kakršnekoli kritike biologiziranega spola in izključevalske logike spolnega binarizma, ki individuumu zajame v en ali drugi spol – *ali moški ali ženska* – ne opravičuje, tudi če se celotno delo v analizi obstoječe spolne neenakosti osredotoča na tista področja (politika, družina, znanost, religija, sfera plačanega dela), kjer je individuum interpeliran v eno izmed dveh prevladujočih kategorij spola.

Delo torej uspešno kritično naslavlja spolno specifične – pripisane in igrane – vloge ter obstoječe spolne neenakosti, a ob hkratni odsotnosti kritičnega naslavljanja oziroma ob neustreznem naslavljanju biološke podlage, brane skozi družbena očala. Koncept spola se v delu torej nekako dekonstruira zgolj »vsebinsko«, ne pa tudi v tistem polju, ki se sicer kaže in postavlja kot izvor spolno specifičnega družbenega delovanja, torej v polju »biološke dvospolnosti«. Dekonstruirana je vsebina ali, formulirano drugače, ideja »kakšna je ženska« (kritično pretresena je torej raven spolno specifičnih lastnosti oziroma lastnosti, ki se medsebojno izključujejo in v tej izključujočnosti tudi dopolnjujejo glede na individualno pripadnost enemu ali drugemu spolu), ne pa tudi »kaj pomeni biti ženska«, ki ob vpeljevanju ideje o »biološko nujni« dvospolnosti ostane nedotaknjena in biološko usidrana.

Kot zapiše avtorica (str. 34): »Razkrivati in presojeti je treba tudi prikriti, izvirne izhodiščne predpostavke /.../, zlasti predpostavke o naravi človeka (iracionalno, racionalno bitje) in družbe (stabilna ali nestabilna).« Predpostavka, ki jo je v tem primeru treba razkrivati, presojeti, je tudi tista o nujni »biološki« dvospolnosti. Slednja namreč napaja izključevanje vseh tistih »odpadnikov«, ki poenostavljenim kriterijem družbeno proizvedenega biologiziranega branja telesa ne ustrezajo, in vseh tistih »odpadnikov«, ki se s prevladujočo konceptualizacijo spola oziroma s prevladujočim branjem spola ne identificirajo.

Ob tem pa je seveda treba upoštevati dejstvo, da je delo – kot bralca oziroma bralko opozori tudi avtorica – izbor besedil, izdanih v preteklih desetletjih in kot tako predstavlja kolaž izdelkov, ki so pomembno vplivali in oblikovali produkcijo sociološke vednosti v Sloveniji. Delo tako nudi natančen vpogled v obravnavo izbranih področij, a ga je treba brati kot to, za kar se tudi predstavlja, torej kot zbirko starejših besedil, izdanih v obdobju od sredine osemdesetih let prejšnjega stoletja do leta 2006.